

Агриан Николов: България е с най-бързо растящите заплати в Европа и абсолютен лидер по ръст на разходите за труд

България е сред страните в ЕС с най-бързо растящи заплати през последните години, а от началото на десетилетието насам – и абсолютен лидер по ръст на номиналните разходи за труд. Това е една от основните причини за бързото повишаване на доходите и стандарта на живот, но след 2022 г. все по-видимо се откъсва от динамиката на производителността. Това разминаване поставя под въпрос устойчивостта на сегашният темп на увеличаване на заплатите и налага реформи в посока повишаване на инвестициите и подобрения в образованието и уменията. Изводите прави [Агриан Николов](#) от ИПИ, цитиран от ФОКУС.

В периода между 2020 и 2025 г. номиналните разходи за труд в страната са нараснали със 71%, далеч пред втората гържава Румъния (64%) и третата Литва (62%); в обратната страна на класацията има седем гържави с под 20% ръст, което на фона на значителната инфлация през периода вероятно означава реален спад на заплатите. Изпреварващият ръст на разходите за труд, съчетан с високата заетост и ниската безработица е основният фактор за скоростното повишение – с над 80% за десетилетие – на реалния доход и стандарта на живот в страната.

Този ръст обаче не е непременно само добра новина. От 2022 г. насам динамиката на разходите за труд трайно изпреварва подобренията в производителността на труда. За да оценим размера на отгелянето на двата ключови индикатора един от друг, разглеждаме два индекса, съответно на разходите за труд и на добавената стойност на един нает – и двата са основа през 2010 година. През целия период до 2022 г. двата индекса вървят паралелно, като в началото производителността леко надскача разходите за труд, след 2015 г. – обратното, но отстоянието не е значително.

След 2022 г. обаче номиналните разходи за труд значително надскачат номиналната производителност; към 2025 г. вече разходите са нараснали със 163% спрямо 2010 г., производителността – със 124%, което означава, че отстоянието е почти 40 пункта. Това поставя под въпрос доколко е средносрочно издръжлив настоящия ръст на заплатите, който постепенно изпреварва икономическия фундамент, който го захранва. За да отговорим на този въпрос обаче трябва да разгледаме факторите зад ръста на заплатите.

Най-важната причина е структурата на пазара на труд. Коефициентът на заетост на 20-64-годишните достига 77% през 2025 г., а във водещите икономически региони приближава и дори надхвърля 80%. Същевременно предлагането на работници е ниско (безработицата по НСИ в началото на 2026 г. е 3,2%), а търсенето на работници го надхвърля значително, дори и на фона на увеличените потоци сезонни работници от трети страни и положителна нетна миграция. Тези условия налагат на работодателите да увеличават заплатите дори и без насрещно повишение на производителността, за да могат да запазят настоящите си работници и да не губят конкурентни позиции.

Не по-малко значение има ролята на гържавната политика. От една страна, обвързването на минималната заплата със средната зоведе до скокообразно увеличение на заплатите именно на най-нископродуктивните работници в българската икономика. От друга, въвеждането на

автоматични механизми в значителна част от публичния сектор доведе до големи ръстове в редица ведомства, при това във време на забавящи се икономически растеж и индустриално производство.

Високата инфлация от 2022-23 г. също има известно въздействие, тъй като работодателите бяха принудени да увеличават заплатите на работниците си, за да запазят покупателната им способност, дори и когато продуктивността им не нараства със същия темп. Това е подкрепено от една страна от самите повишени цени, от друга – от спадове в маржовете на печалба, където е необходимо.

Настоящото разминаване между заплати и производителност на труда изглежда преходно, но има съществен риск от забавяне на темпа на повишаване на стандарта на живот на работещите докато производителността го "настигне". Такъв сценарий не е неизбежен, стига да се вземат навременни мерки за повишаване на производителността на труда. Това изисква, най-общо, две неща:

Значително повишаване на инвестиционната активност и механизацията, особено в преработващата промишленост. Влизането в еврозоната и по-дългият политически хоризонт пред новото правителство – оттам на доверието в икономическата и регулаторната среда – създават условия за ръст на инвестициите, но не са достатъчни. Добавянето на нови стимули за привличане на инвестиции, подобренията в работата на съдебната система и децентрализацията действат именно в тази посока и трябва да са сред първите приоритети на управляващите.

Подобрения както в качеството на училищното образование, така и в уменията на възрастните. Реформата в образованието е в застой вече десетилетие, което личи и в резултатите в международните изследвания, а най-важната насока е смяната на модела на финансиране към включване на оценка на качеството. При възрастните има нужда от допълнителни стимули за участие в обучения и придобиване на нови, актуални на търсенето умения.

Източник: Focus-news.net

Снимки: Freepik.com